

Ösmagyarok lóversenyei.

A ma oly közkedvelt lóversenyek sokezernyi nézői valószínűleg nem is sejtik, hogy ennek a nemes sportnak az őshazája merre van. Azt persze tudja minden sportbarát és állandó versenylátogató, hogy a *mai* lóversenyek igazi hazája Anglia s hogy nálunk Széchenyi István gróf honosította meg ezeket. A mai modern lóversenyek divata valóban Angolországból került az európai kontinensre, s így Magyarországra is. Angliában állítólag a rómaiak honosították meg a lóversenyeket, de ott is csak 1160 körül váltak az általános népiünnepélyek lényeges részeivé. Ha azonban alaposabban megvizsgáljuk a kérdést, kiderül, hogy nem a rómaiak voltak a feltalálói a lóversenyeknek s hogy nekünk magyaroknak a lovassport történetéhez több közünk van, mint bármelyik más európai nemzetnek, az angolokat sem véve ki.

Az idevonatkozó szakkönyvek azt tanítják, hogy a versenyfutások először a perzsáknál jöttek divatba Mithras, a napisten ünnepein. Herakles vezette be azután a versenyeket a görögöknél s innen került ez a divat a rómaiakhoz. A rómaiaknál is szoros kapcsolatban voltak a lóversenyek a pogány vallással s ennek a nyomai állítólag mai napig fennmaradtak Belgium és Németország némely részein, különösen a bajoroszlák törzsnél, ahol bizonyos egyházi ünnepek alkalmával lovas felvonulások szokásosak. Ez a szokás aztán német források szerint Ausztriából elég korán Magyarországra is átkerült volna. De ez az állítás teljességgel elfogadhatatlan.

A mai sportszerű lóversenyekre ez természetesen nem vonatkozhat, mert hiszen ezek, mint tudjuk, közvetlen Angliából kerültek hozzánk a 19. sz. közepe táján. De ez éppen úgy elfogadhatatlan a régi, népies lófuttatásokra nézve. Tudván azt, hogy a magyarok a honfoglaláskor nomád pásztoréletet éltek, mikor tízezer számra volt lovuk, hogy még a 15. sz.-ban is óriási méneseik voltak,¹ s hogy még 1739-ben is egy debreceni

¹ Bertrandon de la Brouquiére, aki 1432-ben utazott keresztül Magyarországon, írja, hogy Szegeden 3—4000 lovat vásároltak, ahol a lovak vadállatokhoz hasonlóan egészen szabadon élnek a Duna—Tisza közötti nagy síkságon.

gazdának 10.000 darab jószága volt,² képtelenségnek kell mondanunk azt az állítást, hogy ezek a magyarok a jámbor földművelő és gyümölcsstermelő osztrák-németektől tanulták volna el a lófuttatást. Azok az igen szerény méretű lovasfelvonulások, amelyek itt-ott az osztrák és bajor alpesi vidékeken némely templomi körmenet keretében még feltalálhatók, lehetnek régi emlékek a rómaiak idejéből, de a magyar népi lóversenyekhez semmi közük nincsen.

Azt ma már mindenki tudja nálunk, hogy az ősmagyarok a honfoglalás előtt ú. n. lovas nomád pásztorkodó életet folytattak. Ez azt jelenti, hogy nem műveltek földet, hanem kizárólag állattenyésztéssel foglalkoztak. Legfontosabb tenyészállatuk pedig a juh mellett a ló volt. Százezrekre menő lovakat legeltettek az Ural, a Kubán, a Don, a Dnyeszter partvidékein Lebediában és Atelközben, az Oroszország déli részén elterülő steppéken. Az ősmagyarok igazi lovasnép voltak, melynek apraja-nagyja, férfiai-nője egyformán megülte a lovat. Egész természetes tehát az a feltevés is, hogy az ilyen nagy lótartó nép szórakozásképen *lófuttatásokat* is rendezett, mert a többi ilyen és hasonló körülmények között élő nép is mind ismerte és ismeri még ma is a szórakozásnak e nemét.

De nem is kell itt ethnographiai párhuzamokat idézni és bizonyításul felhozni, mert történeti kútforrások, az orosz évkönyvek is világosan és határozottan bizonyítják a régi magyarok lóversenyeit.

II. Géza király felesége Eufrozina, a kievi nagyfejedelemnek, Msztiszlávnak volt a leánya. A kievi nagyfejedelemmel való rokonság révén Géza király hosszas háborúba keveredett s magyar lovascsapatai sokszor jártak orosz földön. Így többek között 1150-ben is, amikor a magyarok segítették Izjaslavot, II. Géza sógorát, nagybátyja György ellen. Megnyert csata után „Izjaslav beült Kievbe, azután a sz. Zsófiába (templom) vonult és imádkozván, fivéreivel a Jaroslav-udvarban telepedett meg. És meghívta ebédre a magyarokat és kieveket. És velők ebédelvén, a jaroslavi nagy téren nagy vigassággal töltötték az időt. Akkor a magyarok futó- és ugratóversenyeket játszottak a jaroslavi téren, nagy sokasággal lévén, a kievek pedig

² Debrecni Szeimle, VIII, 142.

csodálták őket.”³ Hogy pedig ezek nem gyalog futó- és ugróversenyek voltak, bizonyítja az a másik forrásunk, amely ugyanezt az eseményt így írja le: „A magyarok akkor felette nagyszámban lovaikon futtató- és ugratóversenyeket játszottak a téren, a kieviek pedig bámulták a nagy számú magyarokat, szolgakiséretüket és lovaikat.”⁴

Amint tehát ebből látjuk, a magyarok már a 12. században szabályszerű lóversenyeket rendeztek s ha ők lóháton való gyakorlottságukat az oroszok kedvéért ott Kievben bemutatták, akkor ezt a játékot vagy mulatságot bizonyára idehaza is üzték és gyakorolták. Az sem valószínű, hogy ezt a mulatságot az angoloktól tanulták volna el, akiknél csak tiz évvel ezután, 1160-ban lett a lófuttatás számottevő része a nyilvános népmulatságoknak. De nem valószínű az sem, hogy a magyarok ezeket a játékokat itt tanulták volna meg az új hazájukban, mert nem lehetne megmondani, hogy mely néptől, kitől. Ellenben nagyon valószínű az, hogy a lóversenyek tartásának szokását magukkal hozták az őshazából, s bejövételük óta gyakorolták az új hazában is.

A krónikában említett kievi magyar lóversenyek részleteiről és szabályairól, sajnos, nem tudunk semmit. Forrásaink erről nem tájékoztatnak. Pedig nagyon érdekes volna tudni, milyenek lehettek ezek a lófuttatások. Azt hiszem azonban, némi fogalmat mégis alkothatunk magunknak ezekről, ha megnézzük, hogy milyenek a lóversenyek az olyan népeknél, melyek körülbelül olyan körülmények között és olyan életberendezéssel élnek, mint ahogy éltek magyar őseink.

Középázsia steppevidékein lakó nomád pásztornépek életéről vannak kitünő leírásaink, régiek is, újabbak is, és így elég jól ismerjük a kalmükök, kirgizek, mongolok mindennapi életét és szórakozásait. E népek ünnepi szórakozásai közé tartoznak a *birkózás*, a *nyíllövés*, a *lóverseny*. Ezek a népiünnepély számba menő szórakozások mindig meghatározott időponthoz vannak kötve, s leginkább egyházi ünnepek befejezését alkotják. Így például az *urusz* nevű ünnepét, amelyet a kalmükök az első nyári hónap nyolcadik és tizenötödik napja között, a mongo-

³ Hodinka Antal, Az orosz évkönyvek magyar vonatkozásai, 221, 223.

⁴ U. o. 149.

lok pedig a második nyári hónap öt napján át ünnepelnek meg. Ennek a lamaista egyházi ünnepnek a vége három napon keresztül szórakozásokkal telik el. Azért teszik ezeket erre az időre, mert ilyenkor a nyári hónapokban bőviben vannak a lótejből erjesztett részegítő italnak, amelyet *csigánnak*, vagy *kumisznak* neveznek.

Az első napon folyik le a birkózóverseny, a másodikon a *lóverseny*.

Már előző nap kiválasztják és kijelölik a versenyen résztvevő lovakat s ezeket sorba állítva egy kötélhez kötik, amely olyan magasra van kifeszítve, hogy a lovak nem érhetik el lábuk előtt a rét fűvét s így kénytelenek egész éjjelen át koplalni. Azért koplaltatják pedig őket, hogy másnap annál fürgébben szaladjanak. Következő nap reggelén kitűzik a versenypályát olyformán, hogy a körülbelül tíz kilométer hosszú pálya elején, közepén és a végén egy-egy zászlót tűznek le a földre.⁵ A pálya kezdőpontjánál sátrakat vernek az előkelőbb vendégek részére, s legfőképpen gondoskodnak elegendő mennyiségű italtól. Nagy tömeg néző szokott erre az alkalomra összeseregleni, ki gyalog jön, ki lóháton s ezek a pálya mentén kétoldalt helyezkednek el. A verseny kezdetét, illetve a lovak indítását egy lovas magasra emelt zászlónak a lengetésével jelzi. A célt jelző harmadik zászlónál jobbról-balról két hivatalos ember áll, a célbírák, akik figyelik a lovasok megérkezését s megállapítják, hogy ki a győző. Az a lovas, aki először éri el a cél vonalát, leejti a sapkáját a földre. Ha többen érkeznek egyszerre a célhoz, azé a győzelem, aki elsőnek ejtette le a sapkáját. A két célbíró aztán a győzővel együtt megy vissza az elindulás pontjára s ott tanuskodik a választott bírák előtt az eredményről. A bírák osztják ki azután a fejedelem versenydíjait. A multság természetesen nagy evéssel és főleg ivással végződik. Érdekes, hogy ezeknél a lóversenyeknél az a különös szokás dívik vagy dívott, hogy mindig a versenyben vesztesek fizetik a győzők ételét-italát. Ezek az ázsiai lóversenyek, úgy látszik, még ma sem mentek ki a divatból, mert Ligeti könyvéből (Sárga istennek, sárga emberek, 135) tudjuk, hogy a Belső-Mongoliabeli

⁵ KÉZ ANDOR mondja (Földgömb IV, 1934, 10.), hogy a turkmének ünnepélyes lóversenyeiket két olyan pont között szokták megtartani, amely körülbelül a Szeged—Budapest közötti távolságnak felel meg.

Dolonorban tartott augusztus havi lóvásár mindig lövérsennyei van egybekötve. Említsük meg még azt is, hogy az oroszok egy részénél augusztus 18-án, Szt. Florus és Laurus napján tartják az ú. n. *ló-ünnepet*. A lovakat a templom közelében összeterelgetve, meghintik szentelt vízzel, s utána némely vidékeken *lófuttatást* rendeznek. Ha tudjuk, hogy éppen az oroszok mennyi keleti s Ázsiából eredő vért és szokást asszimiláltak ezer év alatt, nem fog bennünket meglepni az, hogy az a nép, amely a 12. század közepén még megbámulta a magyaroknak előttük akkor, úgy látszik, még ismeretlen löversenyét, ma már maga is rendezi.

Miután a nomád pásztorkodó népeknek egész életmódjuk és minden szokásuk évszázadokon keresztül alig változik, feltehető, hogy a fennebb ismertetett népmulatságok és löversenyek, melyek körülbelül száz évvel ezelőtt feljegyzett leírásokban maradtak reánk, már ezer esztendővel ezelőtt is ugyanolyanok voltak mint feljegyzésük idején. Továbbá, tudva azt, hogy a nomád pásztorkodó népek egyes törzseinek és csoportjainak életmódja között — bármilyen távol is éljenek egymástól — alig van valamilyen különbség, szinte teljesen egyformák, méltán feltehetjük azt is, hogy az ugyanilyen életet élt ősmagyarok szokásai is ugyanolyanok voltak s hogy természetesen a *löversenyük* is hasonlított amazokéhoz.

Cs. Sebestyén Károly.

A középkori Eperjes magyarsága.

(Harmadik, befejező közlemény.)

1. Alcz Marton (1510, 1511), Altsch Marthon (1512, 1513.).
2. Ambrusch (1510, 1511, 1513, 1526, 1527.).
3. Ambrusch pap (1526.).
4. Andras faber (1518, 890/a. szám, 70/a. lap.) Andras pastor (1526.), Andrasch pastor (1527.).
5. Antal (1510, 1526, 1527.), Anthal (1513.), Antal in Quartali Hungarorum (1515, 890/a. sz., 6/a. lap), Antal maurer (1525, 890/a.-sz., 221/a. lap, 1527.), Antal melczer (1527.).
6. Antal pastor (1511.); Anthal pastor (1512, 1513.).
7. Antalney (1522, 890/a. sz., 158/b. l.).
8. Antzkay, Martinus (1513.).
9. Aranasch Mathias (1510, 1511.), Aranjasch Mathias (1512, 1513.).